

volgend nummer, no. 3, een scherpe waarschuwing bevatte tegen het idealiseren van de Sowjet-Unie.

Geen wonder dat *De Waarheid* op het verschijnen van het nieuwe illegale blad zuur reageerde: waar was dat nu voor nodig? 'Kan dat wat *Trouw* te zeggen heeft tot het Nederlandse volk, niet gezegd worden in *Vrij Nederland* of in *Het Parool*?'¹

Het verschijnen van *Trouw* vervulde van Randwijk met grote bitterheid. Een 'jongeman' die aan 'oorlogskolder' leed (Speelman), was, zo lichtte hij dr. W. A. Visser 't Hooft in Genève in, tot 'een ondoordachte en gevaarlijke' actie overgegaan:

'Zelfs wilde hij op een gegeven moment zover gaan, een tweede VN naast het bestaande uit te geven. Dit is gelukkig voorkomen. Erger is, dat enkele oudere mensen, die wijzer hadden moeten zijn, hun medewerking aan deze knaap toegezegd hebben. Deze mensen komen vrijwel alle (het zijn er weinige overigens) uit streng-gereformeerde kringen, die politiek door dik en dun aan het oude A.R.-standpunt vasthouden . . . Belangrijk is het voorlopig niet. Van 'ruzie' is verder geen sprake . . . Van andere Gereformeerden blijft VN enthousiaste medewerking ontvangen. VN wil tot elke prijs voorkomen dat dit conflictje publiek wordt. Politiek is de zaak verder onbelangrijk. De actie van deze onverantwoordelijke knapen verhoogt alleen onze gevaar-risico's.'²

Versterkt was van Randwijks bitterheid nog doordat het er enkele weken naar uitzag alsof Speelman het *gehele* verspreidingsapparaat van *Vrij Nederland* naar *Trouw* zou overhevelen. Sommige verspreidersgroepen hielden evenwel de banden met VN aan, 'akelige ruzies' ontstonden hieruit 'tussen de verspreidersgroepen onderling die elkaars terrein bestreken.'³ Grotendeels moest *Vrij Nederland* een nieuw verspreidingsapparaat in het leven roepen; hiervoor gaf mr. J. Cramer, directeur van de stichting 'Opbouw Drente', zich veel moeite. Deze werd ook in de centrale leiding opgenomen, samen met de secretaris van het opgeheven Nederlands Christelijk Werkliedenverbond 'Patrimonium', J. C. Pellicaan, die al aan het 'eerste' *Vrij Nederland* medewerking verleend had.⁴

¹ *De Waarheid* (1 april 1943), p. 3. ² Brief, 1 maart 1943, van H. M. van Randwijk aan W. A. Visser 't Hooft (H 14 (2), Zwitserse Weg A, 2 f). ³ Getuige G. H. J. van der Molen, *Enq.*, dl. VII c, p. 302. ⁴ 'Patrimonium', in 1876 opgericht, verwierp de klassenstrijd en had daar de consequentie aan verbonden dat het niet aan loonacties wilde deelnemen. Het Christelijk Nationaal Vakverbond, in 1909 opgericht, deed dat laatste wél. 'Patrimonium' trachtte met andere middelen de positie van de arbeiders te verbeteren, o.m. door goede volkswoningbouw. Het verbond (welks functie te vergelijken is met die van de katholieke diocesane arbeidersbonden) telde in '40 ca. vijftienduizend leden.